

Jarosław Kita

Uniwersytet Łódzki · University of Lodz

 <https://orcid.org/0000-0002-8374-2848>

„ROCZNIK ŁÓDZKI” – CZASOPISMO I ŚRODOWISKO

SUMMARY

„Rocznik Łódzki” – magazine and community

„Rocznik Łódzki” is one of the oldest historical academic journals in Poland, with its first volume published in 1928. After a hiatus caused by World War II and the unfavorable climate for publishing historical journals during the Stalinist era, it has been published continuously since 1958. The periodical is published by the Lodz Branch of the Polish Historical Society in co-edition with the State Archives in Lodz. For years, the journal was the most important place for publishing various types of scientific texts by representatives of the Lodz historical community. It also featured publications by outstanding researchers from other Polish scientific centers. „Rocznik Łódzki” has often been the place of scientific debut for historians representing various periods of our history, as texts on the history of Poland, Lodz, and the Lodz region definitely dominate. Many people were associated with the journal as editors, members of successive program councils, and authors. This text contains reflections on the nature and creation of the journal and the people associated with it through various functions and roles.

KEYWORDS: „Rocznik Łódzki”, historical journal, Lodz academic community

© by the author, licensee Lodz University – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding Information: University of Lodz **Conflicts of interests:** The author is the journal's editor in chief. He did not participate in the peer-review process.

Ethical Considerations: The Authors assure of no violations of publication ethics and take full responsibility for the content of the publication.

Declaration regarding the use of GAI tools: not used

(Received: 2025-10-03. Verified: 2025-10-04. Accepted: 2025-10-26)

STRESZCZENIE

„Rocznik Łódzki” jest jednym z najstarszych historycznych czasopism naukowych w Polsce, którego pierwszy tom ukazał się w 1928 r. Po przerwie wywołanej II wojną światową i brakiem klimatu dla wydawania czasopism historycznych w czasach stalinowskich, począwszy od 1958 r. nieprzerwanie ukazuje się do chwili obecnej. Periodyk wydawany jest przez Oddział Łódzki Polskiego Towarzystwa Historycznego w koedycji z Archiwum Państwowym w Łodzi. Pismo przez lata było najważniejszym miejscem zamieszczania różnego typu tekstów naukowych przez przedstawicieli łódzkiego środowiska historycznego. Na jego łamach publikowali także znakomici badacze z innych polskich ośrodków naukowych. „Rocznik Łódzki” nieraz stanowił miejsce naukowego debiutu dla historyczek i historyków reprezentujących różne epoki naszych dziejów, gdyż zdecydowanie dominują teksty z zakresu historii Polski, Łodzi i regionu łódzkiego. Z pismem jako redaktorzy, członkowie kolejnych rad programowych i autorzy związanych było bardzo wiele osób. Niniejszy tekst zawiera refleksje odnoszące się do charakteru i kreacji czasopisma oraz ludzi z nim związanych poprzez różne funkcje i odgrywane role.

SŁOWA KLUCZOWE: „Rocznik Łódzki”, czasopismo historyczne, łódzkie środowisko naukowe

Wprowadzenie

„Rocznik Łódzki” to jedno z najdłużej ukazujących się w naszym kraju czasopism historycznych, a nawet można pokusić się o stwierdzenie, że również w skali polskich periodyków naukowych. Bowiem jego pierwszy numer ukazał się przed blisko stu laty, a mianowicie w 1928 r. Od samego początku czasopismo jest związane z Oddziałem Łódzkim Polskiego Towarzystwa Historycznego (OŁ PTH), który także niebawem obchodzić będzie jubileusz 100-lecia istnienia (2027). Czy jest to na tyle istotne pismo, aby poddawać go refleksji historycznej i poświęcać mu teksty naukowe? Moim zdaniem zdecydowanie tak i mało tego, uważam, iż zbliżające się jubileusze stulecia istnienia OŁ PTH i „Rocznika Łódzkiego” stanowią znakomitą okazję, aby w niedalekiej przyszłości podjąć poważną naukową analizę zawartości treści, roli i znaczenia, jaką przez ten długi okres odgrywał periodyk wydawany przez największy w kraju od kilku lat oddział w strukturze PTH. Według mnie o pozycji pisma świadczy jeszcze inny czynnik. Trudno przystąpić do badań nad tzw. tematami regionalnymi, aby nie sięgnąć do 74 dotychczas opublikowanych tomów „Rocznika”. Liczba cytowań tekstów zamieszczonych w periodyku w minionych latach jest tak znaczna, że może on z powodzeniem konkurować pod tym względem z najważniejszymi polskimi czasopismami historycznymi. W niniejszym tekście postaram się w syntetycznej formie przybliżyć „Rocznik Łódzki” poprzez pryzmat charakteru i roli pisma oraz ludzi z nim związanych w odniesieniu do przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.

Moje refleksje są przede wszystkim wynikiem analizy 74 dotąd wydanych tomów „Rocznika”, ponadto zachowanych materiałów archiwalnych zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Łodzi i w zbiorach OŁ PTH, ale także, konkluzji, zdaję sobie sprawę, że może subiektywnych, wynikających z moich 40-letnich związków z PTH i pracy przez ponad dwie dekady w redakcji periodyku. „Rocznik Łódzki” nie doczekał się jeszcze poważniejszego, całościowego opracowania, a jedynie wątki odnoszące się do pisma, odnaleźć można przy okazji publikacji związanych z kolejnymi okrągłymi rocznicami Oddziału czy Archiwum Państwowego w Łodzi lub też łódzkiego środowiska historycznego¹.

Tradycja i współczesność czasopisma

Początki „Rocznika Łódzkiego” sięgają lat dwudziestych XX w., kiedy to niemal w tym samym momencie w mieście pozbawionym szkoły wyższej powstały dwa czasopisma historyczne. W 1928 r. z inicjatywy pracowników łódzkiego Archiwum Akt Dawnych powstało pismo pt. „Rocznik Łódzki” subsydiowane przez władze samorządowe, a poświęcone przeszłości Łodzi i okolic. W latach 1928–1933 ukazały się trzy tomy tego periodyku². Rok później, czyli w 1929 r., członkowie OŁ PTH zdecydowali się wydawać czasopismo pod nazwą „Rocznik Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego” („Rocznik OŁ”), w którym podjęto taką samą tematykę. W okresie międzywojnia zostały wydane również trzy tomy tego periodyku. Tom 1 za 1928 r. ukazał się w 1929 r.; tom 2 za lata 1929–1930 w 1930 r., w końcu tom 3 za lata 1931–1938 opublikowano w 1939 r. „Rocznik OŁ” od samego początku borykał się z poważnymi trudnościami finansowymi, stąd tak znaczne opóźnienia kolejnych wydań. Redaktorem naczelnym „Rocznika OŁ” był ówczesny założyciel i prezes Oddziału Zygmunt Lorentz, a Komitet Redakcyjny stanowiły kolejne Zarządy OŁ PTH, m.in.: dr Gryzelda Missalowa, dr Jadwiga Krasicka, Cecylia Świderkówna, Zygmunt Hajkowski, dr Zofia Erdmanowa, Adam Ferens³.

¹ Vide m.in.: R. Rosin, „Rocznik Łódzki” t. 1–10:1958–1965, „Rocznik Łódzki” (dalej: RŁ) 1965, t. (10)13, s. 241–255; *W służbie historii i społeczeństwa. Dzieje Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego 1927–2007*, red. A. Szymczak, M. Nartonowicz-Kot, Łódź 2007, s. 94–100.

² Redaktorem pisma był Józef Raciborski, kierownik Archiwum Akt Dawnych m. Łodzi, w redagowaniu wspierali go Bronisław Ziemięcki, prezydent m. Łodzi i Kazimierz Kaczmarczyk, dyrektor Archiwum Państwowego w Poznaniu.

³ „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” (dalej: ROŁ) 1928, t. 1, s. 90–98; J. Kita, *Związki założycieli Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego z Uniwersytetem Jagiellońskim*, [w:] *Krakowska szkoła historyczna a Polskie Towarzystwo Historyczne. Studia historiograficzne*, red. P. Biliński, P. Plichta, Warszawa–Kraków 2017, s. 147–164.

Od początku zaistnienia „Rocznika OŁ” najważniejsze tematy pojawiające się na jego łamach oscyływały wokół studiów nad historią Łodzi i okręgu łódzkiego. Były to nie tylko artykuły, ale także cenne edycje źródłowe, m.in.: raporty Stanisława Staszica i Rajmunda Rembélińskiego z objazdów po miastach i miasteczkach regionu w poszukiwaniu ośrodków zdolnych do umiejscowienia w nich przemysłu włókienniczego; pamiętniki dowódców z powstania styczniowego (Alfonsa Parczewskiego i Józefa Oxińskiego) czy też dokumenty dotyczące strajku szkolnego w 1905 r.⁴ Poważne znaczenie dla współczesnych badań nad łódzkim środowiskiem historycznym i funkcjonowaniem OŁ PTH mają zamieszczone w poszczególnych tomach działy „Sprawy Oddziału” i „Bibliografia regionalna”. Są one szczególnie cenne ze względu na zniszczenie znacznej części dokumentacji aktowej Oddziału. Na łamach pierwszych trzech tomów „Rocznika OŁ” publikowali zarówno przedstawiciele miejscowego środowiska, m.in.: Gryzelda Missalowa, Zygmunt Lorentz, Ludwik Waszkiewicz, Jan Dylík, Roman Kaczmarek, Przeclaw Smolik, Jadwiga Krasicka, Cecylia Świderkówna, Adam Stebelski, Anna Rynkowska, Tadeusz Landecki⁵, jak również znani badacze wywodzący się z krajowych ośrodków akademickich, jak Władysław Konopczyński, Natalia Gąsiorowska-Grabowska, Zdzisław Stieber, Kazimierz Nitsch, Tymoteusz Sawicki⁶.

Należy podkreślić, iż „Rocznik OŁ” był drugim, po „Przeglądzie Historycznym”, czasopismem afiliowanym przy PTH (trzecim od 1935 r. była lwowska „Ziemia Czerwieńska”). W dniu 6 grudnia 1937 r. odbyło się we Lwowie spotkanie redaktorów wszystkich ukazujących się wówczas periodyków historycznych w II RP. Pod wpływem ówczesnego prezesa PTH prof. Ludwika Kolankowskiego uznano, że naczelnymi pismami krajowego środowiska historycznego będą „Kwartalnik Historyczny” i „Przegląd Historyczny”. Natomiast „Rocznik OŁ”, wraz z innymi periodykami, takimi jak „Archeion”, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” i kilka innych, miały mieć charakter regionalny lub fachowy⁷.

⁴ Trzy raporty Rajmunda Rembélińskiego, prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego, z objazdu obwodu łęczyckiego w roku 1820, opr. Z. Lorentz, ROŁ 1928, t. 1, s. 43–70; Raport Prezesa Komisji Wojewódzkiej Mazowieckiej o stanie przemysłu włókienniczego w r. 1828, opr. Z. Lorentz, ROŁ 1929–1930, t. 2, s. 173–192; Alfons Parczewski, Powstanie styczniowe w okolicach Łodzi. Wspomnienia z lat chłopięcych, ROŁ 1929–1930, t. 2, s. 193–213; Józef Oxiński, Wspomnienia z powstania polskiego 1863/64 roku, ROŁ 1931–1938, t. 3, s. 157–379; Kilka dokumentów do dziejów strajku szkolnego w Piotrkowie Tryb. w r. 1905, opr. L. Waszkiewicz, ROŁ 1929–1930, t. 2, s. 214–223.

⁵ Na temat tych badaczy szerzej vide: J. Kita, R. Stobiecki, *Słownik biograficzny historyków łódzkich*, Łódź 2000.

⁶ Vide: *Słownik historyków polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994.

⁷ T. Kondracki, *Polskie Towarzystwo Historyczne w latach 1918–1939*, Toruń 2006, s. 163–164.

Oddział Łódzki przed wybuchem wojny był jednym z nielicznych w strukturze PTH prowadzącym ożywioną aktywność wydawniczą. Nie powinno być więc zaskoczeniem, że reaktywując działalność po II wojnie światowej, członkowie Oddziału pragnęli kontynuować te chlubne tradycje. Tym bardziej, iż pojawiły się nowe zdecydowanie korzystniejsze warunki dzięki utworzeniu Uniwersytetu Łódzkiego i powstaniu w tej uczelni akademickiego środowiska historycznego. Dyskusja nad przywróceniem w Łodzi pisma naukowego historyków miała już miejsce na walnym zebraniu członków Oddziału w 1946 r. Takie działania mogły nawet zostać podjęte, na co może wskazywać sprawozdanie Zarządu Oddziału Łódzkiego z 1948 r. Czytamy w nim, że ustalono ostatecznie plan tomu czwartego pisma nazwanego już wówczas „Rocznik Łódzki”⁸. Niestety do wydania nie doszło, najpewniej narastanie systemu stalinowskiego, kontrolującego także swobodę wypowiedzi naukowej, uniemożliwiło jego publikację. Ponadto w kolejnych latach zrealizowanie tego przedsięwzięcia napotkało na problem jeszcze innej natury. Mianowicie na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych prawo własności do periodyku otrzymało Łódzkie Towarzystwo Naukowe, którego władze podejmowały kroki celem wydawania pod patronatem Towarzystwa pisma o szerszym, ogólnohumanistycznym profilu⁹. Stąd też zaniechanie publikowania „Rocznika Łódzkiego”, jak można wnosić, miało na celu niestwarzanie konkurencji dla innego periodyku. Niestety nie udało się znaleźć innych źródeł, poza sprawozdaniem Zarządu Oddziału, które potwierdziłyby moje przypuszczenia. Ponadto na przeszkodzie wznowienia „Rocznika” mogły także stać względy finansowe, jak również nie bez znaczenia były ograniczone możliwości poligraficzne. Tak więc przygotowywany do wydania tom czwarty „Rocznika” ponownie nie miał szczęścia i trzeba było poczekać jeszcze kilka lat na jego edycję.

Dopiero po przełomie październikowym 1956 r. pojawiły się bardziej sprzyjające warunki do podjęcia na nowo starań o wznowienie łódzkiego czasopisma historycznego. Według Ryszarda Rosina, już na przełomie lat 1956 i 1957 zawiązał się Komitet Redakcyjny, którego działania zaowocowały ukazaniem się w grudniu 1958 r. pierwszego powojennego tomu „Rocznika Łódzkiego”, który otrzymał podwójną numerację 1 (4). Rozmyślnie nawiązano więc do edycji międzywojennych tomów obu czasopism – „Rocznika Łódzkiego” i „Rocznika OŁ”. Pierwszym redaktorem nowego (starego) „Rocznika” został mediewista, prof. Stanisław Franciszek Zajączkowski, który przybył w 1945 r. do powstającej

⁸ Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: APŁ), Polskie Towarzystwo Historyczne (dalej: PTH), sygn. 16, Sprawozdanie z działalności Zarządu 1945–1948, s. 7, 11.

⁹ APŁ, PTH, sygn. 17, Sprawozdanie z działalności Zarządu 1949–1951, s. 6.

łódzkiej uczelni z Wilna¹⁰. Funkcję sekretarza objął Roman Kaczmarek – archiwista, edytor źródeł i regionalista, a skład Redakcji jako członkowie uzupełniali uznani łódzcy historycy: Bohdan Baranowski, Józef Dutkiewicz i Gryzelda Misalowa¹¹. Należy zaakcentować, iż Redakcja nawiązywała formalnie i merytorycznie do tomów wydanych w międzywojniu celem: „zadokumentowania ciągłości badań łódzkiego ośrodka historycznego nad dziejami regionalnymi”, o czym informowano czytelników w nocie *Od Redakcji*, w której dalej czytamy: „Uznajemy również słuszność głównych linii badawczych wytyczonych przez przedwojennych łódzkich historyków i niemal w całości akceptujemy dla dzisiejszych potrzeb wysunięte węzłowe zagadnienia w tomie 3 „Rocznika” z 1939 r. w artykule Z. Lorentza”¹². Jednocześnie dla podkreślenia tej ciągłości tradycji wydawniczej wprowadzono wspomnianą wcześniej podwójną numerację. Ta podwójna numeracja stosowana była permanentnie w kolejnych tomach, aż do 29, który ukazał się w 1980 r. Wówczas to wprowadzono już tylko jeden numer tomu, a ówczesna Redakcja uzasadniała ten krok następującymi słowami: „(...) dla wszystkich naszych czytelników jest obecnie oczywiste, że <<Rocznik Łódzki>> kontynuuje tradycje. Sytuacja dojrzała do tego, żeby zrezygnować z podwójnej numeracji”¹³. Zmiana ta ponoć wywołała jednak pewne zamieszanie, a ponadto nie wszyscy członkowie Oddziału przyjęli ją z aprobatą¹⁴.

Podjęcie wydawania „Rocznika Łódzkiego” przez OŁ PTH miało swoje wielce pozytywne aspekty. Łódzkie środowisko historyczne otrzymało platformę do publikowania wyników swoich prac badawczych, a z pewnością konstatacja ta szczególnie odnosi się do młodszej części kadry naukowej. Wskazywała na to chociażby prof. Helena Brodowska w swoich opublikowanych wspomnieniach¹⁵.

Tematyka zamieszczanych na łamach „Rocznika” tekstów dotyczyła przede wszystkim przeszłości ziem województwa łódzkiego czy też Polski Centralnej. Publikujący autorzy, zarówno uznane autorytety, jak i młodzi adepci, starali się jednak najczęściej ujmować przeszłość poszczególnych regionów dostrzegając ich związek z całością dziejów ojczystych, a niekiedy nawet powszechnych. Przy takim ujęciu badania regionalne mogły stać się istotnym elementem całokształtu prac

¹⁰ Szerzej *vide*: J. Kita, *Luminarze nauki polskiej w Uniwersytecie Łódzkim. Pro memoria*, Łódź 2015.

¹¹ R. Rosin, *Łódzkie roczniki historyczne*, [w:] *Bibliografia „Rocznika Łódzkiego” (1928–1933), „Rocznika Oddziału Łódzkiego PTH” (1928–1939) i „Rocznika Łódzkiego” (1958–1979)*, opr. K. Lang, red. R. Rosin, Warszawa–Łódź 1979, s. 5.

¹² *Od Redakcji*, RŁ 1958, t. 1(4), s. 5.

¹³ *Od redakcji*, RŁ 1980, t. 29, s. 5.

¹⁴ *W służbie historii i społeczeństwa...*, s. 95.

¹⁵ Pierwszą swoją pracę naukową opublikowała właśnie na łamach „Rocznika Łódzkiego”, *vide*: H. Brodowska, *Z chłopskiej łąki. Wspomnienia*, Łódź 1994, s. 197.

nad historią Polski. Należy ponadto zaznaczyć, iż region, który znajdował odbicie w pracach zamieszczanych w „Roczniku”, był zupełnie wyjątkowym zjawiskiem w skali ziem polskich. Aby bronić powyżej wyrażonej konstatacji, przywołam opinię wyrażoną na temat regionu łódzkiego przez znakomitego badacza prof. Stanisława Herbsta: „Ale cóż to był za osobliwy region. Nie tylko wieś – nie zawsze spokojna i wesoła – ale wielki okręg przemysłowy za skomplikowanymi sprawami kapitału międzynarodowego, produkcji i walki klasowej, specyficzną strukturą narodowościową”¹⁶. Analiza spisów treści kolejnych tomów wykazuje szeroki zasięg chronologiczny i rozległość tematyczną zamieszczanych publikacji, jednak zdecydowaną przewagę mają teksty dotyczące wieku XIX i historii najnowszej. Należy przy tym podkreślić, że od wielu lat kolejne redakcje starały się pozyskiwać badaczy zajmujących się również dziejami powszechnymi. Ze strony redakcyjnej zniknął nawet podtytuł wskazujący na ograniczenie terytorialne problematyki. Tytuł „Rocznik Łódzki” ma odnosić się do miejsca wydawania periodyku, a nie regionalnego wymiaru treści tekstów. Czasopismo zgodnie z oczekiwaniami części środowiska powinno wyjść poza region. Ale czy nadal będzie kontynuatorem tradycji nawiązującej do wskazań jego założyciela Zygmunta Lorentza?

W pierwszych latach po wznowieniu edycji czasopisma jednym z najistotniejszych problemów, z jakim należało się mierzyć, był brak ustabilizowanych podstaw finansowych. Trudności wynikały przede wszystkim stąd, że PAN przyznawała bardzo skromne środki Zarządowi Głównemu PTH na działalność wydawniczą. Ponadto nie można było liczyć na subwencje od terenowych władz administracyjnych, gdyż te zobligowane centralnymi ustawami nie mogły przekazywać środków finansowych dla stowarzyszeń ogólnokrajowych dotowanych z budżetu państwa na tego typu działalność. Oddział Łódzki PTH wchodził przecież w skład struktur takiego stowarzyszenia. W połowie lat siedemdziesiątych wydawanie „Rocznika” zostało wręcz zagrożone, ponieważ nowe przepisy PAN zupełnie wyeliminowały możliwość dotowania czasopism oddziałów terenowych PTH. Skromne środki pozyskiwane przez Oddział Łódzki ze składek członkowskich nie mogły pokryć kosztów wydawniczych, stąd też należało poszukiwać innych dróg finansowania prowadzonej działalności wydawniczej.

Na szczęście sytuacja ta zbiegła się w czasie z reformą administracyjną przeprowadzoną w 1975 r. Władze Oddziału zdecydowały się więc poszukiwać pomocy finansowej u nowych władz administracyjnych i politycznych. Początkowo pozyskano ją w formie wykonywanego zlecenia od władz utworzonego woj. miejskiego łódzkiego. W zamian za pozyskane dotacje Oddział przekazywał część nakładu „Rocznika” instytucji zlecającej, która to przekazywała tomy do bibliotek

¹⁶ RŁ 1971, t. 15(18), s. 5.

publicznych i szkolnych na terenie Łodzi i województwa. Niestety taka zależność finansowa powodowała, że instytucja zlecająca zbyt mocno ingerowała w tematykę podejmowaną w danym tomie. Niejako określonym rozwiązaniem stało się nawiązanie bliższych kontaktów z młodymi urzędami wojewódzkimi w ościennych województwach, dla których współudział w wydawaniu periodyku naukowego był z pewnością prestiżowym. Najpierw pozyskiwano środki z Piotrkowa Tryb., Sieradza i Skierniewic, a od drugiej połowy lat osiemdziesiątych także z Płocka. Monopol władz łódzkich został więc niejako złamany. Symbolem współfinansowania „Rocznika” przez wspomniane urzędy wojewódzkie stało się wprowadzenie podtytułu na stronie tytułowej periodyku, który brzmiał „Wydawnictwo poświęcone dziejom ziem województw: łódzkiego, piotrkowskiego, płockiego, sieradzkiego i skierniewickiego”. Z początkiem XXI w. został on zastąpiony podtytułem „Wydawnictwo poświęcone dziejom Łodzi i ziem województwa łódzkiego”. Podtytuł ten został dopiero usunięty począwszy od t. 67 z 2017 r.

Ustabilizowana przez pewien okres sytuacja finansowa pisma została ponownie zachwiana w wyniku transformacji ustrojowej po 1989 r. Dotychczasowi sponsorzy przeżywając trudności finansowe w początkach lat dziewięćdziesiątych wycofali się z dotowania periodyku. Ówczesny Zarząd Oddziału został zmuszony do poszukiwania innego rozwiązania, co doprowadziło do podpisania porozumienia z dyrekcją Archiwum Państwowego w Łodzi. Począwszy od 1996 r., na mocy tej umowy, „Rocznik Łódzki” wydawany jest pod wspólnym szyldem OŁ PTH i Archiwum Państwowego w Łodzi. Porozumienie cyklicznie jest przedłużane i już blisko od trzech dekad łódzkie Archiwum gwarantuje w poważnym stopniu podstawy finansowe dla czasopisma. Należy jednak podkreślić, iż w tym okresie fundusze na edycję periodyku pozyskiwane były jeszcze z innych źródeł, m.in. z: Komitetu Badań Naukowych, łódzkiego Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu miasta Łodzi, Zarządu Głównego PTH oraz ze środków własnych Oddziału pochodzących z kosztów pośrednich uzyskanych z finansowania prac nad monografiemi miast regionu.

Przez kilka dekad „Rocznik Łódzki” drukowany był przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe Oddział w Łodzi. Niestety w latach osiemdziesiątych XX w. cykl wydawniczy zaczął się znacznie wydłużać i opóźnienia w realizacji zleceń w tym Wydawnictwie dochodziły nawet do trzech lat¹⁷. Dopiero w ostatniej dekadzie ubiegłego stulecia w warunkach gospodarki wolnorynkowej te komplikacje zostały rozwiązane. Skład i druk kolejnych tomów powierzono najpierw Wydawnictwu Naukowemu „Ibidem”, a następnie zajął się tym

---

¹⁷ Tytułem przykładu tom złożony pod koniec 1986 r. ukazał się dopiero w 1990 r. *Vide: W służbie historii i społeczeństwa...*, s. 99.

Dom Wydawniczy Księży Młyn, którego warunki finansowe i edytorskie były optymalne do zaakceptowania. Współpraca z tym drugim Wydawnictwem trwa nadal już od ponad dwóch dekad, ale obecnie jest ono odpowiedzialne jedynie za druk, gdyż składem i łamaniem kolejnych tomów z powodzeniem zajmuje się dr Tomasz Pietras z Instytutu Historii UŁ.

W ciągu kilkadziesiąt lat ukazywania się „Rocznika” zmieniała się jego szata edytorska. Odnosząc się tylko do okresu po 1958 r. wpływ na to miały nie tylko zmieniające się możliwości graficzne sztuki drukarskiej, ale także, a może przede wszystkim, uwarunkowania finansowe, czyli najczęściej polityka kosztów oszczędnościowych przy edycji kolejnych tomów. Przez trzydzieści lat okładka periodyku była dosyć prosta, utrzymana w tonacji czarno-białej, bez żadnych ilustracji i elementów graficznych (ryc. 1). Dopiero uzyskanie pewnej stabilizacji finansowej w ostatniej dekadzie XX w. przyniosło wyraźną zmianę. Wprowadzono wówczas m.in. nową okładkę, która uzyskała kolor, a ponadto pojawiła się na niej grafika, wskazująca na obszar, którego tematycznie miały dotyczyć zamieszczone teksty. Do reformy administracyjnej z 1999 r. grafika prezentowała więc obszar pięciu województw, a od początku nowego tysiąclecia było to jedynie województwo łódzkie, z wyróżnieniem miasta Łodzi (ryc. 2, 3). Taka niezmienną okładka i układ wewnętrzny pisma zachowywane były niezmiennie do tomu 73 z 2023 r. Jeszcze poważniejsze zaangażowanie finansowe ze strony współwydawcy, czyli Archiwum Państwowego w Łodzi pozwoliło najpierw na zmianę layoutu, którego pomysłodawcą jest dr T. Pietras, a tom 74 za 2024 r. ukazał się z jakże odmienioną okładką (ryc. 4), którą zaprojektowała dr Joanna Apanowicz z Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ. Ponadto w ostatnich tomach pojawiły się kolorowe strony i fotografie. Obecnie „Rocznik Łódzki” spełnia pod względem edytorskim najwyższe standardy wydawnicze.

Warto jednocześnie podkreślić, iż pomimo wprowadzanych wcześniej ewolucyjnych, a obecnie można powiedzieć rewolucyjnych zmian graficznych i edytorskich, począwszy od 1958 r., w zasadzie niezmienna pozostaje tradycyjna wewnętrzna struktura pisma. Na przestrzeni blisko siedmiu dekad, poza dwoma tomami¹⁸, główną częścią składową „Rocznika” są działy „Rozprawy i artykuły” oraz „Drobne prace i materiały”. Ich uzupełnienie stanowią działy „Recenzje” i „Sprawozdania” (wcześniej „Kronika”), w którym odnotowywane są wszelkie przejawy życia naukowego regionu bądź te, w których uczestniczyli członkowie Oddziału. Ponadto w niektórych tomach, głównie monotematycznych lub specjalnych, umieszczane bywają przedmowy lub wstępy, a wyraźnie okolicznościowym

¹⁸ Te wyjątki to t. 3(6), który składał się tylko z działu „Rozpraw i artykułów” (zdecydowały sprawy finansowe) oraz t. 24(27), w którym nie było działu „Prace drobne i materiały”.

działem są „Pro memoria” podyktowane potrzebą chwili. Począwszy od 1962 r. obok spisu treści w j. polskim zamieszczano je także w językach angielskim i rosyjskim (z tego drugiego Redakcja zrezygnowała począwszy od t. 67 z 2017 r.).

Ludzie „Rocznika”

Po reaktywowaniu periodyku przez pierwszą dekadę zmieniano często składy redakcji i redaktorów odpowiedzialnych za kolejne tomy. Polityka taka nie sprzyjała jednak efektywnej pracy, dlatego też władze Oddziału w 1969 r. zdecydowały się dokonać reorganizacji. Wprowadzono wówczas stałą funkcję redaktora naczelnego i sekretarza naukowego, a ponadto powołano stały Komitet Redakcyjny, a nieco później również utworzono Radę Programową. Do momentu wprowadzenia tych zmian panowała zasada, iż tomy ogólne redagował Stanisław F. Zajączkowski (do 1964 r.) bądź w przypadku tomów monotematycznych specjaliści z jakiejś dziedziny historii lub też członkowie Komitetu Redakcyjnego. Z kolei wydania specjalne w tym okresie redagowali B. Baranowski, J. Dutkiewicz i G. Missalowa. Odpowiedzialną funkcję sekretarzy w latach 1958–1969 kolejno sprawowali: do 1961 r. – R. Kaczmarek, t. 1(4)–4(7); 1962–1965 – Ryszard Rosin, t. 5(8)–10(13); 1966–1969 – Józef Śmiałowski, t. 11(14)–13(16).

Zmiany wprowadzone w czerwcu 1969 r. zostały zatwierdzone przez Sekretarza Naukowego PAN decyzją z 17 grudnia 1969 r.¹⁹ i funkcjonują one do chwili obecnej. Kolejni redaktorzy naczelni „Rocznika Łódzkiego” to: specjalista z zakresu nauk pomocniczych historii doc. R. Rosin w latach 1969–1975, redagował tomy 14(17)–20(23); a dalej badaczka dziejów polskiego międzywojnia, prof. Barbara Wachowska w latach 1976–1993, która przygotowała do wydania aż 20 tomów periodyku – t. 21(24)–40; po jej niespodziewanej rezygnacji tom 41 w 1994 r. redagował ówczesny prezes OŁ PTH, mediewista prof. Jan Szymczak. Kolejne 3 tomy, 42–44, przygotował do druku jako redaktor naczelny, badacz XIX stulecia, prof. Stefan Pytlas, znawca dziejów burżuazji i przemysłu łódzkiego, a po nim funkcję tę sprawował prof. Edward Wiśniewski, badacz dziejów Rosji. Pod jego redakcją ukazało się sześć tomów w latach 1998–2003 (t. 45–50). W 2004 r. roku nastąpiła kolejna zmiana i redaktorką naczelną „Rocznika Łódzkiego” została prof. Maria Nartonowicz-Kot, specjalizująca się w społeczno-politycznych dziejach międzywojnia polskiego i regionalistka. Pod jej redakcją do 2015 r. wydanych zostało 13 tomów (t. 51–63). Po jej przedwczesnej śmierci

¹⁹ J. Włodarczyk, *Sprawozdanie z działalności Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego za okres od 16 IV 1969 r. do 21 IV 1971 r.*, RŁ 1971, t. 16(19), s. 515; W 1971 r. wydano w tej sprawie Zarządzenie Polskiej Akademii Nauk wprowadzające stałych redaktorów naczelnych czasopism, *vide: W służbie historii i społeczeństwa...*, s. 96.

redaktorem naczelnym periodyku od 2016 r. został prof. Jarosław Kita, zajmujący się historią społeczno-gospodarczą XIX i XX w. Za jego redaktorstwa do chwili obecnej ukazało się 11 tomów, od 64 do 74.

Począwszy od tomu 59 z 2012 r. Komitet Redakcyjny został poszerzony o funkcję zastępcy redaktora naczelnego, którym został najpierw prof. Jarosław Kita, a od 2016 r. pełni ją prof. Krzysztof Lesiakowski, badacz dziejów PRL, zajmujący się m.in. biografistyką.

Istotną rolę w przygotowaniu tomów do druku odgrywają sekretarze Redakcji. Po zmianach w strukturze redakcyjnej po 1969 r. byli nimi kolejno: prof. Ludwik Mrocza w latach 1970–1972, t. 14(17)–16(19); prof. Paweł Samuś, badacz dziejów społeczno-politycznych międzywojnia, od 1973–1975, t. 17(20)–20(23); prof. Stefan Pytlas w latach 1976–1982, t. 21(24)–32; prof. Maria Nartonowicz-Kot, pomiędzy 1983 a 2003, t. 33–50; prof. Jarosław Kita w latach 2004–2011, t. 51–58; dr Tomasz Pietras, od t. 59 z 2012 r. do chwili obecnej, specjalista z zakresu nauk pomocniczych historii i regionalista.

Przez cały powojenny okres istnienia periodyku w Komitecie Redakcyjnym, a następnie w Radzie Programowej zasiadli najczęściej uznani badacze związani przede wszystkim z łódzkim środowiskiem historycznym. Reprezentowali oni, poza starożytnością, wszystkie epoki historyczne i różne płaszczyzny badawcze. Ze względu na profil pisma dominowali jednak badacze zajmujący się dziejami ojczystymi. Byli to m.in.: mediewiści – Stanisław F. Zajączkowski, Alicja Szymczak, Ryszard Rosin; nowożytnicy – Bohdan Baranowski, Zofia Libiszowska, Wojciech Szczygielski; dziewiętnastowiecznicy – Alina Barszczewska-Krupa, Helena Brodowska, Józef Dutkiewicz, Gryzelda Missalowa, Stefan Pytlas, Józef Śmiałowski; a badacze historii XX w. reprezentowali: Kazimierz Badziak, Włodzimierz Kozłowski. Ponadto ze względu na bliską współpracę z Archiwum Państwowym w Łodzi do Komitetu Redakcyjnego wybierano archiwistów: Roman Kaczmarek, Mieczysław Bandurka, Maciej Janik, Piotr Zawilski. Należy ponadto nadmienić, iż w latach 1977–1993, kiedy Zarząd Oddziału uzyskiwał na „Rocznik” dofinansowanie z kilku województw Polski centralnej, do Komitetu Redakcyjnego zapraszano przedstawicieli tych województw (miejskie łódzkie, piotrkowskie, sieradzkie, skierniewickie, płockie)²⁰.

²⁰ Do 1993 r., kiedy zakończyła się ta współpraca, w składzie Komitetu Redakcyjnego zasiadali: z woj. miejskiego łódzkiego – Jerzy Dyszkiewicz, Maciej Łukowski, Zbigniew Ołubek, z woj. skierniewickiego – Barbara Dzierżanowska, Elżbieta Putyńska, Marian Rożej, z woj. sieradzkiego – Maria Wiśnińska, z woj. piotrkowskiego – Maria Błaszczyk, Ryszard Szwed, z woj. płockiego – Danuta Kołodziej. Podaję na podstawie analizy składów Komitetu wykazywanych na stronach tytułowych kolejnych tomów „Rocznika Łódzkiego”.

Kiedy władze resortowe wprowadziły punktację czasopism naukowych, ich redakcje starały się pozyskiwać do składu komitetów naukowych i rad programowych uznanych badaczy z różnych ośrodków krajowych, a także zagranicznych. „Punktoza” wymusiła również na redakcji „Rocznika” pozyskanie takich historyków. Począwszy od 2012 r. w skład Rady Programowej periodyku wchodził bądź nadal wchodził: prof. Zbigniew Anusik (Łódź) – badacz epoki nowożytnej, prof. Kazimierz Badziak (Łódź) – zajmujący się historią społeczno-gospodarczą międzywojnia, prof. Teresa Kulak (Wrocław) – badaczka dziejów społecznych XIX i XX w., prof. Krzysztof Mikulski (Toruń) – specjalista parający się epoką nowożytną, prof. Regina Renz (Kielce) – historyczka dziejów społeczno-gospodarczych Polski międzywojennej, prof. Alicja Szymczak (Łódź) – mediewistka, prof. Leonid Zashkilnyak (Lwów) – badacz m.in. stosunków polsko-ukraińskich. Do momentu agresji Rosji na Ukrainę do Rady Programowej należał także prof. Giennadij F. Matwiejew (Moskwa), który został z niej wówczas wykluczony. Na jego miejsce, od 2022 r., zaproszono prof. Olgę Morozową (Mikołajów/Czerkasy). Ponadto od tego samego roku w skład Rady Programowej ponownie wchodzi archiwisci z Archiwum Państwowego w Łodzi (najpierw Kamila Pawełczyk-Dura, a obecnie Anna Drzewiecka), czyli z instytucji współwydającej periodyk.

Redakcja pisma kieruje i organizuje proces wydawniczy, wspierają ją w tym członkowie Rady Programowej. *Nota bene* najczęściej w niejednym czasopiśmie te rady są sztucznymi tworam, nadmiernie rozbudowanymi dla potrzeb parametryzacyjnych, a nieraz członkowie nawet nie pamiętają, że wchodzi od lat w ich skład. Zdecydowanie ważniejszą rolę odgrywają autorzy kierujący do czasopisma swoje teksty oraz recenzenci, którzy w poważnym stopniu decydują o jego poziomie merytorycznym.

Zgodnie z wymogami procedur publikacji naukowych istotną rolę w funkcjonowaniu każdego czasopisma odgrywają zewnętrzni recenzenci. Odkąd wprowadzony został obowiązek recenzyjny, Redakcja „Rocznika Łódzkiego” zawsze mogła liczyć na spore grono badaczy z różnych części Polski, którzy nie odmawiali pomocy w tym zakresie. Jednocześnie w związku z faktem, iż wydawcami periodyku są OŁ PTH i Archiwum Państwowe w Łodzi, do grona recenzentów można także zapraszać badaczy związanych z Uniwersytetem Łódzkim, jako odrębną jednostką. Jest to tym bardziej uzasadnione, że do Redakcji wpływają nieraz teksty dotyczące Łodzi i regionu przygotowane przez autorów spoza łódzkiej uczelni, a w UŁ przecież pracują historycy, znawcy tej problematyki. Biorąc pod uwagę jedynie ostatnią dekadę ukazywania się „Rocznika” zamieszczone w kolejnych tomach teksty recenzowało szereg specjalistów, m.in.: Zbigniew Anusik (Łódź), Piotr Biliński (Kraków), Wiesław Caban (Kielce), Tadeusz Dubicki (Częstochowa), Marek Dutkiewicz (Piotrków Tryb.), Jerzy Gapys (Kielce), Tomasz Gliniecki

(Sztutowo), Tadeusz Grabarczyk (Łódź), Maria Korybut-Marciniak (Olsztyn), Krzysztof Lesiakowski (Łódź), Robert Lipelt (Sanok), Wiesław Łach (Olsztyn), Romuald Łuczyński (Wrocław), Grzegorz Markiewicz (Łódź), Andrzej Niewiński (Lublin), Bożena Płonka-Syroka (Wrocław), Andrzej Przegaliński (Lublin), Marek Przeniosło (Kielce), Jan Snopko (Białystok), Tadeusz Srogosz (Częstochowa), Tadeusz Stegner (Gdańsk), Andrzej Stroynowski (Częstochowa), Jan Szymczak (Łódź), Przemysław Waingertner (Łódź), Jolanta Załęczny (Warszawa).

Począwszy od 1958 r., czyli nie wliczając edycji międzywojennych, na łamach pisma publikowało swoje prace ponad 400 autorek i autorów. Ze zrozumiałych względów, spoglądając przez pryzmat nadrzędnych założeń programowych „Rocznika”, przeważali miejscowi badacze, jednak nie byli to wyłącznie historycy, ale reprezentanci kilkunastu różnych dyscyplin naukowych: prawnicy, archeolodzy, socjologowie, historycy sztuki, ekonomiści, geografowie, politolodzy, literaturoznawcy, bibliotekoznawcy, etnologowie, historycy medycyny, pedagodzy, historycy oświaty i wychowania, architekci. W pierwszych latach po wznowieniu wydawania „Rocznika” wśród autorów pojawiali się w dużym stopniu doświadczeni historycy, którzy znani byli w ogólnopolskim środowisku. Tytułem przykładu w pierwszych tomach byli to: Bohdan Baranowski, Stanisław F. Zajączkowski, Gryzelda Missalowa, Mieczysław Wallis, Marian Henryk Serejski, Natalia Gąsiorowska-Grabowska, Józef Dutkiewicz, a także inni, już samodzielni badacze, jak chociażby Zofia Libiszowska, Stefan Krakowski, Paweł Korzec. Jednocześnie coraz liczniej zaczęli pojawiać się młodszy historycy, reprezentujący różne dziedziny historii i szkoły historyczne, z których niejeden w późniejszych latach zajął ważne miejsce w polskiej historiografii. Spośród tego grona autorów publikujących artykuły, drobne szkice, recenzje i sprawozdania na łamach „Rocznika” należy wskazać m.in.: Helenę Brodowską, Alinę Barszczewską-Krupę, Zbigniewa Kuchowicza, Wojciecha Szczygielskiego, Zbigniewa Stankiewicza, Waldemara Michowicza, Jakuba Goldberga, Ryszarda Rosina czy też Barbarę Wachowską i Józefa Śmiałowskiego. Wszystkich autorów, młodszych i starszych, bardziej lub też mniej znanych w ogólnopolskim środowisku, łączyła wspólna cecha, a mianowicie zamieszczali wyniki badań, które koncentrowały się wokół przeszłości Łodzi i szeroko pojmowanego regionu łódzkiego, a właściwiej Polski Centralnej. Ponadto prawidłowością charakterystyczną dla kolejnych tomów periodyku ukazujących się w ciągu kilku dekad po wznowieniu pisma było zjawisko dosyć częstego publikowania na jego łamach przez uznanych i doświadczonych autorów, a obok nich zamieszczali prace młodzi, rozpoczynający dopiero swoją „przygodę” z historią oraz regionaliści. Podobnie było jeszcze na przełomie XX i XXI w., kiedy to cała grupa dawnych młodych, a wówczas już doświadczonych badaczy, nadal regularnie publikowała na łamach „Rocznika”, a obok nich pojawiło się kolejne pokolenie świeżo wykształconych adeptów

nie tylko cechu historycznego. Porównanie spisów treści ze składami osobowymi Instytutu Historycznego (później Instytutu Historii), Wydziału Filozoficzno-Historycznego czy też Archiwum Państwowego w Łodzi pozwala na konstatację, iż praktycznie niemal każdy pracownik naukowy tych jednostek pisał w tamtym okresie do „Rocznika Łódzkiego”.

Należy podkreślić, iż wśród autorów publikacji odnaleźć można także nazwiska uznanych badaczy z różnych ośrodków akademickich z całego kraju, m.in. profesorowie: Andrzej Tomczak (Toruń), Józef Szymański (Lublin), Ireneusz Ichnatowicz (Warszawa), Tadeusz Lange (Poznań), Krzysztof Mikulski (Toruń), Jadwiga Hoff (Rzeszów), Sobiesław Szybkowski (Gdańsk), Regina Renz (Kielce), Robert Litwiński (Lublin), Włodzimierz Mędrzecki (Warszawa), Wiesław Caban (Kielce), Krzysztof Ślusarek (Kraków), ks. Mieczysław Różański (Olsztyn), Andrzej Przegaliński (Lublin), Tadeusz Srogosz (Częstochowa).

Niestety wprowadzenie zasad parametryzacji nauki doprowadziło do eksplozji działalności wydawniczej w naszym kraju. Na historycznym rynku w szybkim tempie pojawiały się kolejne tytuły związane z rosnącą liczbą nowo powstających uczelni, z kolejnymi oddziałami PTH, z towarzystwami naukowymi i różnego typu instytucjami. Wprowadzenie ministerialnych list punktowych dla tych setek czasopism historycznych, moim zdaniem, niestety nie idzie w parze z ich właściwą oceną merytoryczną i rolą, jaką odgrywają. Na kilku pierwszych listach ministerialnych „Rocznik Łódzki” plasował się bardzo wysoko, gdyż był w drugiej dziesiątce z 8 pkt. na 15 pkt. maksymalnie. Niestety kolejne zmiany w zasadach parametryzacyjnych czasopism i wydawnictw były niekorzystne dla tego typu periodyków jak „Rocznik Łódzki” i inne tytuły istniejące nieraz od wielu lat na rynku wydawniczym, lecz niepublikujące wyłącznie tekstów podejmujących tematy z tzw. wielkiej historii. Stąd też w kolejnych ocenach „Rocznik Łódzki” nie mógł raczej liczyć na poważny skok punktowy. Dlatego też w ostatnich kilkunastu latach zmienia się profil autorów składających do niego teksty. Badacze ze środowiska akademickiego, zmuszeni do wykazywania się wysokimi zdobyczami punktowymi, poszukują najczęściej innych czasopism. Do „Rocznika” coraz częściej nadsyłają teksty regionaliści i miłośnicy historii regionalnej oraz badacze, których punktoza nie obowiązuje albo mają na tyle duży i uznany dorobek naukowy, że mogą zamieścić dobry tekst w czasopiśmie o małej liczbie punktów. W chwili obecnej „Rocznikowi Łódzkiemu” nie grozi upadłość, gdyż odpowiednia liczba autorów składa różnego typu teksty do kolejnych tomów, pismo ma także zagwarantowane solidne podstawy finansowania i liczę na to, że doczeka w dobrej kondycji jubileuszu 100-lecia. Redakcja czasopisma podejmuje kolejne kroki mające na celu utrzymanie periodyku na liście ministerialnej oraz wprowadzenie go do kolejnych baz indeksacyjnych. Ale czy „walka” o podniesienie punktacji jest rzeczywiście dla tego pisma niezbędna? Pozostawiam to pytanie otwarte do dyskusji.

BIBLIOGRAFIA • REFERENCES

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE • ARCHIVAL SOURCES

Archiwum Państwowe w Łodzi

Polskie Towarzystwo Historyczne, sygn. 16, Sprawozdanie z działalności Zarządu 1945–1948; sygn. 17, Sprawozdanie z działalności Zarządu 1949–1951.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE • PRINTED SOURCES

Brodowska H., *Z chłopskiej łąki. Wspomnienia*, Łódź 1994.

Kilka dokumentów do dziejów strajku szkolnego w Piotrkowie Tryb. w r. 1905, opr. L. Waszkiewicz, „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1929–1930, t. 2, s. 214–223.

Oxiński J., *Wspomnienia z powstania polskiego 1863/64 roku*, „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1931–1938, t. 3, s. 157–379.

Parczewski A., *Powstanie styczniowe w okolicach Łodzi. Wspomnienia z lat chłopięcych*, „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1929–1930, t. 2, s. 193–213.

Raport Prezesa Komisji Wojewódzkiej Mazowieckiej o stanie przemysłu włókienniczego w r. 1828, opr. Z. Lorentz, „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1929–1930, t. 2, s. 173–192.

Trzy raporty Rajmunda Rembielińskiego, prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego, z objazdu obwodu łęczyckiego w roku 1820, opr. Z. Lorentz, „Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1928, t. 1, s. 43–70.

PRASA • PRESS

„Rocznik Łódzki” 1928–1933.

„Rocznik Łódzki” 1958–2024.

„Rocznik Oddziału Łódzkiego PTH” 1928–1939.

OPRACOWANIA • STUDIES

Kita J., *Luminarze nauki polskiej w Uniwersytecie Łódzkim. Pro memoria*, Łódź 2015.

Kita J., *Związki założycieli Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego z Uniwersytetem Jagiellońskim*, [w:] *Krakowska szkoła historyczna a Polskie Towarzystwo Historyczne. Studia historyograficzne*, red. P. Biliński, P. Plichta, Warszawa–Kraków 2017, s. 147–164.

Kita J., Stobiecki R., *Słownik biograficzny historyków łódzkich*, Łódź 2000.

Kondracki T., *Polskie Towarzystwo Historyczne w latach 1918–1939*, Toruń 2006.

Rosin R., *Łódzkie roczniki historyczne*, [w:] *Bibliografia „Rocznika Łódzkiego” (1928–1933), „Rocznika Oddziału Łódzkiego PTH” (1928–1939) i „Rocznika Łódzkiego” (1958–1979)*, opr. K. Lang, red. R. Rosin, Warszawa–Łódź 1979.

Rosin R., „Rocznik Łódzki” t. 1–10:1958–1965, „Rocznik Łódzki” 1965, t. (10)13, s. 241–255.

Słownik historyków polskich, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994.

W służbie historii i społeczeństwa. Dzieje Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego 1927–2007, red. A. Szymczak, M. Nartonowicz-Kot, Łódź 2007.

Włodarczyk J., *Sprawozdanie z działalności Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego za okres od 16 IV 1969 r. do 21 IV 1971 r.*, „Rocznik Łódzki” 1971, t. 16(19), s. 515–520.

NOTKA O AUTORZE • ABOUT THE AUTHOR

Prof. dr hab. Jarosław Kita – kierownik Katedry Historii Polski XIX wieku w Instytucie Historii na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego, członek Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Historycznego, przewodniczący Komitetu Organizacyjnego XXII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich.

Zainteresowania naukowe: historia społeczna i gospodarcza XIX i XX w., dzieje społeczeństwa polskiego na tle porównawczym ze społeczeństwami Europy Środkowo-Wschodniej, historia ziemiaństwa polskiego, europejska kultura uzdrowiskowa XIX–XXI w., dzieje wojskowości polskiej w dobie zaborów, historia nauki w XIX–XXI w., przeszłość łódzkiego środowiska naukowego, dzieje miast regionu Polski centralnej.

 jaroslaw.kita@uni.lodz.pl

